

زراعت، عباس، ۱۳۴۴ -

حقوق جزای اختصاصی تطبیقی / عباس زراعت. - تهران: فتنوس، ۱۳۸۵.

ج. ۳ - (آثار حقوقی؛ ۵۸، ۵۹، ۶۰) (ج. ۳) ISBN 964-311-656-5

(ج. ۲) ISBN 964-311-647-6

(ج. ۱) ISBN 964-311-653-0

(دوره) ISBN 964-311-665-4

فهرستنویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

مندرجات: ج. ۱. جرائم علیه اشخاص تطبیق در قانون جزای فرانسه، لبنان، اردن و ایران. ج. ۲. جرائم علیه اموال و مالکیت تطبیق در قانون جزای فرانسه، لبنان، اردن و ایران. - ج. ۳. جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی تطبیق در قانون جزای فرانسه، لبنان، اردن و ایران.

۱. حقوق جزا - مطالعات تطبیقی. الف. ایران. قوانین و احکام. ب. عنوان.

۳۴۵ K50.15/4/3 ۶۶۶/۴

۴۷۳۰۲-۸۴م

کتابخانه ملی ایران

حقوق جزای اختصاصی تطبیقی - ۳

جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی

تطبیق در قانون جزای فرانسه، لبنان،
اردن و ایران

دکتر عباس زراعت

عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری

شماره ۲۱۵، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

دکتر عباس زراعت

حقوق جزای اختصاصی تطبیقی - ۳

جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی

چاپ اول

۱۱۰۰ نسخه

۱۳۸۵

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۵ - ۶۵۶ - ۳۱۱ - ۹۶۴ (جلد ۳)

ISBN: 964 - 311 - 656 - 5 (vol.3)

شابک: ۴ - ۶۶۵ - ۳۱۱ - ۹۶۴ (دوره ۳ جلدی)

ISBN: 964-311-665-4 (3 vol. set)

info@qoqnoos.ir

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

فهرست

۹	مقدمه
۱۳	کتاب چهارم - در جنایات و جنحه‌ها علیه ملت، دولت و سلامت عمومی
۱۳	عنوان اول - در تعدیات نسبت به مصالح اساسی ملت
۱۵	فصل اول - در خیانت و جاسوسی
۰	بخش اول - تسلیم تمام یا بخشی از سرزمین ملی، نیروهای نظامی یا تجهیزات
۲۳	به قدرت خارجی
۲۶	بخش دوم - در تبانی یا یک قدرت بیگانه
۳۰	بخش سوم - در واگذاری اطلاعات به یک قدرت خارجی
۳۲	بخش چهارم - در خرابکاری
۳۶	بخش پنجم - در ارائه اطلاعات غیر واقعی
۳۶	بخش ششم - در تحریک به جنایات موضوع این فصل
۳۷	فصل دوم - در سایر تعدیات نسبت به نهادهای جمهوری یا تمامیت ارضی ملی
۳۷	بخش اول - در سوء قصد و توطئه علیه امنیت
۳۹	بخش دوم - در حرکت شورشی
	بخش سوم - در غصب فرماندهی، بسیج نیروهای مسلح و تحریک به حمل
۴۵	غیر قانونی اسلحه
۴۹	فصل سوم - در سایر تعدیات نسبت به دفاع ملی
۳۹	بخش اول - در تعدیات به امنیت قوای مسلح و مناطق حفاظت‌شده مربوط به دفاع ملی
۵۲	بخش دوم - در تعدی به اسرار مربوط به دفاع ملی
۵۶	بخش چهارم - مقررات مخصوص

عنوان دوم - در تروریسم	۶۱
فصل اول - در اعمال تروریستی	۶۱
فصل دوم - در مقررات مخصوص	۶۵
عنوان سوم - در تعدیات نسبت به قدرت حکومت	۷۳
فصل اول - در تعدیات نسبت به آسایش عمومی	۷۳
بخش اول - در جلوگیری از اجرای آزادی بیان، عمل، انجمن، اجتماع یا تظاهرات	۷۳
بخش دوم - شرکت مجرمانه در یک اجتماع	۷۷
بخش سوم - در تظاهرات غیرقانونی و مشارکت مجرمانه در یک تظاهرات یا تجمع عمومی ..	۸۰
بخش چهارم - در گروه‌های جنگی و حرکت‌های منحل‌شده	۸۱
فصل دوم - تعدیات به اداره عمومی توسط اشخاص عهده‌دار یک وظیفه عمومی	۹۵
بخش اول - سوءاستفاده از قدرت، ارتكابی علیه اداره	۹۵
بخش دوم - در سوءاستفاده از قدرت علیه خصوصی‌ها	۱۰۰
پاراگراف اول - در تعدیات به آزادی شخصی	۱۰۰
پاراگراف دوم - تبعیض	۱۰۴
پاراگراف سوم - تعدی به مصونیت مسکن	۱۰۵
پاراگراف چهارم - در تعدیات به راز مراسلات	۱۰۷
بخش سوم - در تقصیرات نسبت به وظیفه درستکاری	۱۰۸
پاراگراف اول - ارتشا	۱۰۸
پاراگراف دوم - در ارتشای سلبی و سوءاستفاده از نفوذ ارتكابی توسط اشخاص	
مجرى یک وظیفه عمومی	۱۰۹
پاراگراف سوم - در کسب غیر قانونی مصلحت	۱۰۹
پاراگراف چهارم - در تعدیات نسبت به آزادی ورود و برابری نامزدان در	
مناقضه‌های عمومی	۱۱۲
پاراگراف پنجم - در اتلاف و اختلاس اموال	۱۱۲
بخش چهارم - مجازات‌های تکمیلی	۱۱۳
فصل سوم - در تعدیات نسبت به اداره عمومی از سوی اشخاص	۱۱۵
بخش اول - در رشوه ایجابی و سوءاستفاده از نفوذ از سوی اشخاص	۱۱۵

بخش دوم - در اعمال اربابی علیه اشخاص مجری یک وظیفه عمومی	۱۱۷
بخش سوم - در اختلاس و اتلاف اموال موجود در یک انبار عمومی	۱۱۷
بخش چهارم - در اهانت	۱۴۰
بخش پنجم - در شورش	۱۵۱
بخش ششم - در اعتراض به اجرای مشاغل عمومی	۱۵۳
بخش هفتم - در غصب مشاغل	۱۵۷
بخش هشتم - در غصب نشان‌هایی که اختصاص به قدرت عمومی دارد	۱۵۸
بخش نهم - در غصب عناوین	۱۵۹
بخش دهم - در استفاده غیر قانونی از صفت	۱۵۹
بخش یازدهم - در تعدیات نسبت به احوال شخصیه	۱۶۰
بخش دوازدهم - در مجازات‌های تکمیلی و مسئولیت اشخاص حقوقی	۱۶۲
 فصل چهارم - در تعدیات نسبت به جریان دادگستری	۱۶۷
بخش اول - در جلوگیری اشتغال دادگستری	۱۶۷
بخش دوم - در جلوگیری از اجرای عدالت	۱۷۰
بخش سوم - در تعدیات نسبت به اقتدار دادگستری	۱۷۷
پاراگراف دوم - فرار	۱۸۷
پاراگراف سوم - در سایر تعدیات نسبت به مقام عدالت کیفری	۱۸۳
بخش چهارم - مجازات‌های تکمیلی و مسئولیت اشخاص حقوقی	۱۸۵
 عنوان چهارم - در تعدیات نسبت به اعتماد عمومی	۲۲۱
فصل اول - در جعل	۲۲۱
فصل دوم - در پول جعلی	۲۲۹
فصل سوم - در جعل اسناد یا اعتبارهای مالی صادره از سوی قدرت عمومی	۲۳۵
فصل چهارم - جعل علامت‌های دولتی	۲۳۹
 عنوان پنجم - در مشارکت در یک گروه تبه‌کار	۲۷۷

علامت‌های اختصاری:

ق.ج.ف	قانون جزای فرانسه
ق.ج.ل	قانون جزای لبنان
ق.ج.ا	قانون جزای اردن
ق.آ.د.ک	قانون آیین دادرسی کیفری
ق.ا.م.ج	قانون اصول محاکمات جزایی
ق.م.ا	قانون مجازات اسلامی

مقدمه

قانون مجازات اسلامی که جایگزین قانون مجازات عمومی شده است مشتمل بر پنج کتاب می‌باشد؛ کتاب اول، در مورد کلیات، کتاب دوم، در مورد حدود، کتاب سوم، درباره قصاص، کتاب چهارم، در مورد دیات و کتاب پنجم، در مورد تعزیرات است. کتاب دوم و سوم و چهارم، احکامی را بیان می‌کند که ویژه قانون ماست و در قوانین خارجی اعم از دینی و لائیک، چنین مباحث اختصاصی وجود ندارد اما کتاب اول و کتاب پنجم، مشترکات زیادی با قوانین خارجی دارند و معمولاً کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی در قوانین دیگر به سه کتاب تقسیم می‌شود که یکی به جرایم علیه اشخاص و دیگری به جرایم علیه اموال و سومی به جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی اختصاص دارد که این تقسیم‌بندی در مبحث تعزیرات قانون مجازات اسلامی دیده نمی‌شود. کتاب‌های اول تا چهارم قانون مجازات اسلامی، جنبه دائمی دارند اما کتاب پنجم، محدودیت زمانی ده ساله دارد که این مدت، در سال آینده پایان می‌یابد (۱۳۸۵-۱۳۷۵) و قانونگذار قصد دارد که با اصلاحاتی، به کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی نیز چهره دائمی بدهد. البته قانون‌نویسی و به ویژه تدوین قانون جزا، کار سخت و فنی و پیچیده‌ای است که باید با فرصت و توسط صاحب‌نظران، صورت گیرد و البته در این فاصله ده ساله، اقداماتی نیز انجام شده است. همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، این‌جانب نیز به عنوان ادای یک دین نسبت به جامعه احساس کردم زمان مناسبی است تا قانون مجازات اسلامی با چند قانون خارجی مورد مقایسه قرار گیرد تا هم تدوین‌کنندگان قانون از آن بهره بگیرند و هم جامعه حقوقی با مبانی، مشترکات، اصول و پایه‌های قوانین کیفری آشنا شوند که در این راستا، قانون جزای فرانسه از نظام لائیک و قانون جزای لبنان و اردن از نظام دینی انتخاب شد تا نشان داده شود که ارزش‌های دینی و اجتماعی تا چه حد در قوانین اثر دارند و اساساً تفاوت قوانین این دو نظام، چقدر است. کار اصلی ما در این‌جا تطبیق قوانین در کنار یکدیگر است تا خواننده خود به وجوه اشتراک و افتراق آن‌ها پی ببرد و توضیح مختصری هم در ذیل هر مبحث ارائه گردد اما مناسب است در مورد قانون جزای جدید فرانسه و تفاوت‌های اصلی آن با قانون سابق و نیز قانون جزای لبنان، مبحثی به عنوان مقدمه تقدیم شود.

قانون جزای ۱۸۱۰ فرانسه تأثیر فراوانی بر قانون جزای عمومی ایران داشت اما این قانون در

سال ۱۹۹۲ اصلاحات فراوانی را به خود دید و قانون جدید از اوّل مارس ۱۹۹۴ به موقع اجرا درآمد. اولین قانون مدون کیفری فرانسه در سال ۱۷۹۱ به تصویب رسید اما به خاطر تأثیر افکار تند انقلابیون انقلاب کبیر ۱۷۸۹، قانون دیگری در سال ۱۸۱۰ تصویب شد که البته اصلاحات فراوانی را به ویژه در سال‌های ۱۸۹۲ و ۱۹۳۲ به خود دید و سرانجام منتهی به قانونی شد که در مجموعه حاضر، مورد ترجمه و تطبیق قرار گرفته است و این قانون مبتنی بر نظام لائیک است. در اصلاحات قانون جزای ۱۸۱۰ به اصل فردی کردن و انسانی کردن مجازات‌ها توجه زیادی شد به گونه‌ای که مجازات اعدام در سال ۱۹۸۱ لغو گردید اما از طرف دیگر قوانین متفرقه‌ای مانند قانون مجازات تکرار کنندگان جرم و تعلیق ساده مجازات مصوب ۱۸۹۱ و قانون آزادی مشروط مصوب ۱۹۴۵ در کنار قانون جزای عمومی به تصویب رسید و رشته‌های جدید حقوق کیفری مانند حقوق جزای محیط زیست و کار به وجود آمد و نیز وحدت حقوق کشورهای اروپایی، همگی دست به دست هم دادند تا قانون جامعی که شامل همه این موارد باشد به تصویب برسد. قانون جزای ۱۹۹۴ حاصل تلاش مداوم بیست‌ساله اساتید، وکلا و قضات بود که از سال ۱۹۷۲ کار خود را زیر نظر آر پیانژ، قاضی عالی‌رتبه دادگستری در قالب دو کمیسیون حقوق جزای عمومی و اختصاصی، شروع کردند و پیش‌نویس‌های تهیه شده در معرض قضاوت عمومی متخصصان قرار گرفت و در مجلس شورای ملی با ۲۶۱ رأی موافق از ۲۸۷ رأی و در مجلس سنا با ۳۰۰ رأی از ۳۱۷ رأی در سال ۱۹۹۲ به تصویب رسید. همان‌گونه که دیدیم، قانون جزای فرانسه از نظر شکلی دارای چهار کتاب است که کتاب اوّل به قواعد عمومی اختصاص دارد و کتاب دوم در مورد جرایم علیه اشخاص است و کتاب سوم، پیرامون جرایم علیه اموال بحث می‌کند و آخرین کتاب در مورد جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی است که مبتنی بر فصل دروس حقوق جزای عمومی و اختصاصی دانشگاه‌های ایران نیز می‌باشد. هر ماده دارای چهار شماره است که شماره اول به کتاب، شماره دوم به عنوان، شماره سوم به بخش و شماره چهارم به ماده مربوطه، اشاره دارد. این ترتیب به صورت ضمنی اشاره به اهمیت جرایم نیز دارد به گونه‌ای که اصول و قواعد عمومی، حمایت از حقوق و آزادی‌های انسان، حمایت از اموال مردم و حمایت از امنیت و آسایش عمومی، به ترتیب اهمیت قرار دارند و در این قانون سعی شده است مجازات‌های تکمیلی و مسئولیت اشخاص حقوقی، به صورت گسترده‌ای پیش‌بینی شود و عناوین مجرمانه جدیدی متناسب با نیازهای جامعه وضع گردد و برخی از عناوین مجرمانه مانند زنا را حذف کرد اما افزایش عناوین مجرمانه بیش‌تر از حذف این عناوین بوده است به ویژه جرایم علیه تمامیت جسمانی و معنوی افراد و جرایم علیه بشریت که اولین مواد کتاب دوم را به خود اختصاص داده است.

در قانون جدید، مجازات برخی از جرایم مانند مواد مخدر و شکنجه و قتل غیرعمدی، از درجه جنحه به جنایت افزایش یافت و رژیم مجازات‌ها نیز تشدید شد. و ماده ۳-۱۲۱ اصل را بر عمدی بودن جرایم و جنحه‌ها قرار داده است. پیش‌بینی مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی (ماده

۱۲۱-۲) از ابتکارات مهم قانون جزای جدید است که در کنار مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی اعمال می‌گردد. در مبحث عوامل رافع مسئولیت، علل موجهه جرم و عوامل رافع مسئولیت در کنار هم قرار گرفتند و قانونگذار عبارت (اختلال روانی یا عصبی) را به جای واژه (جنون) به کار برد. واژه (Peine) به جای ضمانت اجرا (La Sanction) به کار رفت تا نظام مجازات و اقدام تأمینی با هم درآمیخته شود و به بازپروری مجرمان در کنار سزادهی به عنوان اهداف مجازات‌ها، توجه شود. در قانون جدید به مجازات‌های جایگزین زندان مانند جزای نقدی، خدمات عمومی و محدودکننده حقوق، توجه زیادی شده است و مصادیق مجازات‌های تکمیلی نیز گسترش یافت (ماده ۱۰-۱۳۱). در قانون جدید حداقل مجازات‌ها حذف شد و معمولاً بر حداکثر آن‌ها افزوده شد بنابراین با توجه به عدم محدودیت قضات در تعیین حداقل مجازات، سیستم تخفیف مجازات‌ها نیز از بین رفت و نیز نحوه اجرای مجازات‌ها به قضات سپرده شده و نظام نیمه‌آزادی از مجازات‌های تا شش ماه حبس به تا یک سال حبس، سرایت یافت، صفت ترحیمی و تریبی از مجازات‌های جنایی حذف شد و مجازات سی سال یا بیش‌تر به جای حبس جنایی دائمی و حبس جنایی موقت بین پنج تا بیست سال قرار گرفت و مجازات‌های خدمات عمومی و سالب یا محدودکننده حقوق (ماده ۳-۱۳۱) به عنوان مجازات اصلی جنبه‌ای تعیین گردید در حالی که قبلاً مجازات جایگزین، محسوب می‌شدند. همچنین مجازات زندان برای جرایم از درجه خلاف، حذف شد. به‌طور کلی در جرایم مهم، سیاست سرکوبگری و در جرایم کم‌اهمیت، سیاست بازدارندگی اتخاذ گردید. نهاد قاضی اجرای مجازات‌ها، اختیارات زیادی را به دست آورد تا مجازات را متناسب با شخصیت مجرم، اعمال نماید.

کشور لبنان نیز همچون ایران تا قبل از ورود مسلمانان به خاک این کشور تابع مقررات و احکام عرفی و قبیله‌ای بود اما بعد از سلطه مسلمانان، احکام اسلامی مورد عمل قرار گرفت. در سال ۱۸۵۸ میلادی قانون جزای عثمانی تحت تأثیر قانون جزای ۱۸۱۰ فرانسه تدوین یافت و نفوذ احکام اسلامی در قانون جزا پایان یافت اما از آن‌جا که برخی از مقررات قانون جزای فرانسه با فرهنگ لبنان سازگار نبود، در سال ۱۹۳۹ کمیته‌ای برای تدوین قانون جزا تشکیل شد و قانون جزای کنونی لبنان در سال ۱۹۴۳ تصویب و از سال ۱۹۴۴ لازم‌الاجرا گردید. این قانون دارای دو کتاب است که کتاب اول به قواعد عمومی اختصاص دارد و کتاب دوم مشتمل بر دوازده باب، شامل جرایم و مجازات‌هاست و باب دوازدهم (مواد ۷۵۰ تا ۷۷۰) در مورد امور خلافی می‌باشد. باب اول (مواد ۲۷۰ تا ۳۲۱) در مورد امنیت دولت، باب دوم (مواد ۳۲۲ تا ۳۴۹) در مورد جرایم علیه آسایش عمومی، باب سوم (مواد ۳۵۰ تا ۳۹۷) در مورد جرایم علیه اداره عمومی، باب چهارم (مواد ۳۹۸ تا ۴۳۶) در مورد جرایم علیه اداره قضایی، باب پنجم (مواد ۴۳۷ تا ۴۷۲) در مورد جرایم علیه اعتماد عمومی، باب ششم (مواد ۴۷۳ تا ۵۰۲) در مورد جرایم علیه دین و خانواده، باب هفتم (مواد ۵۰۳ تا ۵۴۶) در مورد آداب و اخلاق عمومی، باب هشتم (مواد ۵۴۷ تا ۵۸۶) در مورد جرایم علیه

اشخاص، باب نهم (مواد ۵۸۷ تا ۶۰۹) در مورد جرایم خطرناک، باب دهم (مواد ۶۱۰ تا ۶۳۴) در مورد جرایم خطرناک اعتیادی و باب یازدهم (مواد ۶۳۵ تا ۷۴۹) در مورد جرایم علیه اموال است. این تقسیم‌بندی با تقسیم‌بندی قانون جزای فرانسه تفاوت دارد در حالی که برخی کشورهای عربی همان تقسیم‌بندی قانون جزای فرانسه را رعایت کرده‌اند مثلاً قانون جزای مصر، مصوب ۱۹۳۷ دارای چهار کتاب است که کتاب اول در مورد قواعد عمومی، کتاب دوم (مواد ۷۷ تا ۲۲۹) در مورد جرایم علیه مصلحت عمومی، کتاب سوم (مواد ۲۳۰ تا ۳۷۵) در مورد جرایم علیه افراد مردم و کتاب چهارم (مواد ۳۷۶ تا ۳۸۰) در مورد امور خلافی است.

از ملاحظه این چهار قانون، چنین به دست می‌آید که گرچه ارزش‌هایی که قانون مبتنی بر آن‌هاست در مواردی به عنوان ارزش‌های دینی و در مواردی به عنوان ارزش‌های اخلاقی یا اجتماعی یا انسانی و... مطرح می‌شوند اما حقیقت آن است که اساس این ارزش‌ها، یکسان است و تفاوت‌ها عمدتاً در میزان و نوع مجازات‌هاست و البته فرهنگ و وضعیت جغرافیایی کشورها نیز در این زمینه، بی‌تأثیر نیستند. بنابراین می‌توان در قانونگذاری از تجربیات یکدیگر استفاده کرد و مقننین لایک از قانونگذاران دینی و بالعکس، بهره بگیرند و قوانینی را وضع کنند که برای جامعه و موکلین خود بیش‌ترین فایده را داشته باشد. امید است این تحقیق نیز، سهمی در تحولات قانونگذاری داشته باشد.

عباس زراعت

عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان